

HALLOMÁSAIM*Bertha Bulcsu***Kis emberek
kis álmai**

Időnként a kedves olvasó megfélekedezik arról, hogy a Népszava szerdai számaiban rádióműsorokról írok, vagy az elhangzottak kapcsán megfogalmazom a saját véleményemet. Így előfordul, hogy az olvasó, ahogy az elmúlt héten Bakos Sándor, úgy véli, bizonyos jelenségeket rosszul látok, megtévesztettek a helyszínen. A helyszínen én soha nem járok, a Rádióban elhangzó riportok kapcsán tűnődöm el életünk furcsaságain. Nem én állítom, hogy a balatonfüredi földárverés botrányosan zajlott le, hanem a kárrendezésből kiszorult helyi emberek és a földrendező bizottság elnöke nyilatkozott erről a Rádióban, Televízióban s több napilapban is. A helyi jogokról valóban megjelent a Magyar Közlönyben a törvény, csak a füredi földárverés időpontjáig sajnálatosan nem lépett hatályba. Így a másutt felvásárolt kárpótlási jegyekkel nyugodtan licitálhattak a megbízott ügyvédek.

Miközben a kárpótlási jegyek és a drága földkimérések körül országszerte folyik a hadakozás, időnként nyilatkoznak a Kárpótlási Hivatal szakértői, és bejelentik, hogy minden a legnagyobb rendben megy, a kisebb helyi problémákat az emberek feleslegesen eltúlozzák. Ez a megközelítés kísértetiesen emlékeztet a Kádár-rendszer második korszakára, amikor a „vannak még hibák, elvtársak” helyzetet nem illett a sajtónak eltúlozni. — A múlt szelleme egyébként, hetek óta kísért. A Kádár-hagyaték árverése kapcsán reflektorfénybe kerültek a múlt rekvizitumai, sokszor abszurd ajándéktárgyak formájában, melyek Tamáska Mária pincéjében penészedtek egészen a mostani kiállításig. De a múlt és a jelen összevetése volt a tárgya azoknak az interjúknak, beszélgetéseknek is, melyek Jancsó Miklóssal és Varga Imre szobrászművésszel készültek. A múltról szólt a Kossuth-klub keddi adása és a „Kisemberek paradicsoma” is. A múltból, s így bizonyos áttételekkel a máról is. A 60-as évek életmódját Markovits Ferenc és Mélykúti Ilona idézte fel **Eörsi István**, Losonczy Ágnes és Kéri László segítségével. **Eörsi** négyéves börtönbüntetésének letöltése után kiment a Palatinusz strandra, s csodálkozva látta, hogy a lányok hulahoppoznak. Arra gondolt, hogy nem ült hiába, és a barátai nem a semmiért haltak meg, mert ez a mozgás a karikákkal, korábban elképzelhetetlen lett volna — mondta el ironikusan. — Lehetett-e a 60-as évek elején konszolidáció, amikor javában folyt a falu második kollektivizálása? — kérdezte Kéri László. A félelem még tartott, 120 ezer ember hagyta el az országot, s csak a 63-as amnesztia után szivárogtak át kis engedmények a rendszer betonépítményén. De az emberek élni akartak. Sokan kettős életet élve, megadták a császárnak, ami a császáré, és berendeztek maguknak egy magánvilágot. A hajdani riportok, a bútort vásárló bányászasszonyokról, disznóvágással büszkélkedő kisemberekről, szívszorítóak. A mosógép-, tévékészülék-álmok ma szinte zavarbaejtőek. A kor vitái is, a mosógép és a frizsider kapcsán a szocialista embertípus és a kispolgár szembeállításáról, szinte érthetetlenek. Akkor hozzátartoztak az élet napi valóságához, s komoly értelmiségiak mérlegelték az újságok hasábjain, hogy a hűtőgép rombolja vagy nem rombolja a szocialista lelket?

Kisemberek kisszerű álmai szőtték át a kicsinyes, mindent felülről irányító paternalista világot. De akkor a bányászasszony a hűségjutalomból tudott szobabútort venni. Ma nem tudna, mert egy közönséges heverő 20–30 ezer forintba kerül. A saját lakás, az álmok álma elérhetővé vált. 52 négyzetméteres magánszférák százai épültek fel azokban az évtizedekben. Az emberek túlóráztak, takarékoskodtak, hogy a saját lakás ajtaját magukra zárhassák. Az akkori hitelrendszer keretei között elérhető volt a szürke panelálmok. Ma elérhetetlen. Rossz, ronda lakást sem lehet szerezni. Fiatalkorúak százai ténferegnek munka, lakás és élettervek nélkül.

Filozofikus magasságból nézve, mily kommunistasán kispolgári álmok voltak a Trabant és a telek. De ezekkel az akkor 46 ezer forintos Trabantokkal tanár és munkás bejárta az országot, nagyon sokan a szomszédos országokba, de még a francia tengerpartra is eljutottak. Ma a legolcsóbb autó 400 ezer forint körül van, s az akkori 4 forintos benzin most 72 forint. A kisember számára nincs több tengerpart, az országjárásnak is lőttek.

Jancsó Miklós szerint, aki nemrég jött haza Amerikából, az „amerikai út” nem szerencsés. — A „létező szocializmus” útján kátyúba jutottunk. Milyen út létezik még? Százezer boldog, gazdag ember kedvéért ki lehet-e zárni az emberek millióit a kislakás-, Trabant-boldogságból is? Nekünk máris sikerült felépítenünk azt az ipari, fogyasztói társadalmat, amiben az emberek többségének nincs módja fogyasztani. Dögledező mezőgazdaságunk kevéske termékét sem tudja eladni a hazai lakosságnak. — Eredendően az emberekért jöttek létre a gazdasági politikai konstrukciók, nem pedig fordítva. Erről, úgy látszik, ismét megfélekedtünk.